

مبانی صرف

گلناز مدرسی قوامی (دانشگاه علامه طباطبائی)

مبانی صرف، ویدا شقاقی، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، تهران ۱۳۸۶، ۱۶۲ (۱۱ + ۱۵۱) صفحه.

مبانی صرف عنوان کتابی است از دکتر ویدا شقاقی که در سال ۱۳۸۶ توسط انتشارات سمت به چاپ رسیده است. این کتاب به توصیف مفاهیم بنیادی صرف و قواعد واژه‌سازی اختصاص دارد. مبانی صرف در هفت فصل تنظیم شده و شامل فهرست مطالب، جدول نشانه‌های آوایی، فهرست نشانه‌های اختصاری، پیشگفتار، منابع و مآخذ، واژه‌نامه توصیفی، واژه‌نامه و نمایه موضوعی است.

کتاب مبانی صرف نثری روان دارد و از آنجاکه به مفاهیم بنیادی در صرف اختصاص یافته، از چارچوب نظری خاصی پیروی نکرده است. به‌غیر از فصل یک که به کلیات صرف می‌پردازد، سایر فصل‌ها دارای خلاصه و تمرینی مرتبط با موضوع فصل‌اند. در این کتاب از مثال‌های ملموس زبان فارسی برای روشن کردن مفاهیم صرف استفاده شده و این امر درک مطالب کتاب را برای دانشجویان زبان‌شناسی بسیار آسان کرده است.

فصل اول با عنوان کلیات صرف به تعریف علم صرف، تاریخچه مطالعات صرفی و معرفی مفاهیم بنیادی در صرف اختصاص دارد.

فصل دوم ساختواژه نام دارد. این فصل، ابتدا به تعریف واژه بر اساس ملاک‌های

آوایی، واژگانی، نحوی، معنایی و کاربردی می‌پردازد. پس از آن انواع واژه (بسیط و غیربسیط) تعریف شده‌است.

زیایی موضوع فصل سوم کتاب است. در این فصل ابتدا مقدماتی درباره زیایی در زبان مطرح شده، سپس مباحثی نظیر واژه موجود و واژه محتمل، زیایی و ساختار، میزان زیایی، بازدارندگی، واژگان ذهنی و زیایی وندهای اشتقاقی و تصریفی ارائه شده‌است.

فصل چهارم با عنوان تکواژ به تعریف تکواژگونه و انواع آن، تکواژهای آزاد و وابسته، وند و انواع آن، واژه‌بست، تکواژ صفر، تکواژ میانجی، روش شناسایی و تقطیع تکواژها اختصاص دارد.

فرایندهای واژه‌سازی در فصل پنجم کتاب معرفی شده‌است. فرایندهای اشتقاق، ترکیب، ترکیب و اشتقاق، تکرار، واژه‌سازی بدیع، تبدیل، کوتاه‌سازی، ترخیم، پسین‌سازی، اختصارسازی، آمیزش و گسترش استعاری در این فصل تعریف و برای هر یک مثال‌های متعدد ارائه شده‌است.

فصل ششم واژه و اصطلاح نام دارد. در این فصل ابتدا تعریفی از اصطلاح ارائه شده، سپس به تفاوت واژه با اصطلاح، تفاوت و شباهت اصطلاح و گروه نحوی، تفاوت و شباهت کلمه مرکب و گروه نحوی اشاره شده‌است. انواع کلمه مرکب از نظر معنایی نیز در این فصل تعیین شده‌است.

فصل آخر با عنوان وام‌گیری واژگانی به بررسی الگوهای وام‌گیری، ماهیت وام‌گیری، دلایل وام‌گیری و تأثیرات وام‌گیری می‌پردازد. در بخش الگوهای وام‌گیری، وام‌گیری مستقیم، غیرمستقیم، ترجمه قرضی، تعبیر قرضی، تغییر قرضی، ترجمه و تعبیر قرضی، آمیزش قرضی و تبادل قرضی معرفی و برای هر مورد مثال‌های متعدد به دست داده شده‌است.

کتابی مانند مبانی صرف خلایق را که سال‌ها درزمینه مبانی بنیادی صرف و واژه‌سازی در زبان فارسی وجود داشت پر کرده و از منابع ضروری برای دوره‌های کارشناسی و کارشناسی ارشد زبان‌شناسی است.